

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎี

1. แนวคิดและหลักการในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอ่าน
 - 3.1 ความหมายของการอ่าน
 - 3.2 ความสำคัญของการอ่าน
 - 3.3 การส่งเสริมการอ่านให้กับเด็ก
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและหลักการในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจะต้องมีความเหมาะสมกับการพัฒนาการของเด็กในทุกด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กโดยครูจะเป็นผู้สนับสนุน และร่วมเรียนรู้ไปกับเด็กด้วยเพื่อให้เกิดการสังเกต พฤติกรรมและความต้องการของเด็กในแต่ละด้านพร้อมทั้งต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งจะต้องมีความสะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น เพื่อให้เด็กได้รู้สึกถึงความต้องการที่จะมาร่วมกิจกรรมด้วยการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดประสบการณ์ให้เด็กในช่วงนี้เป็นการสร้างพื้นฐานความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก และให้มีคุณภาพตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดความพร้อมในการเรียนในระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 9)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545, หน้า 9 –10) ได้กล่าวว่า การจัดศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เต็มศักยภาพลักษณะของหลักสูตรจะสร้างมาจากพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น บางหลักสูตรเน้นพัฒนาการทางพุทธิปัญญาของเปียเจต์ จะเน้นเนื้อหาการจำแนกประเภทการเรียนรู้ของนุกรม ในขณะที่บางหลักสูตรเน้นทฤษฎีพัฒนาการและปฏิสัมพันธ์ จะมุ่งไปที่การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของเด็กและการคิดแต่บาง

หลักสูตรอาจเน้นกระบวนการคิดหรือบางหลักสูตรมุ่งไปที่การส่งเสริมพัฒนาการประสาทสัมผัส และการเรียนรู้จากการเล่นเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 17) ได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ว่า เน้นตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ เน้นการคิด การสร้างสรรค์ การคิดริเริ่ม จินตนาการ การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถแสดงออกซึ่งความคิด ทรรศนะ และความรู้สึกได้อย่างเสรี และเหมาะสมมีการสร้างวินัย ในตนเอง มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่ดี และมีการช่วยเหลือกัน การมองโลกในแง่ดี มีความอยากรู้อยากเห็น พร้อมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำท่ายเด็กให้ อยากรู้อยากเรียนมากขึ้น และสร้างความพอใจให้แก่เด็ก

รพีพรรณ เอกสุภาพันท์ (2540, หน้า 11) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาระดับอนุบาล ศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาควรเน้นคุณภาพของโรงเรียนอนุบาล โดยปลูกฝัง ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้นักเรียน

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2541, หน้า 37) ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือ หรือ กระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ รวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลตั้งแต่ก้าวแรกของชีวิตไปทุกช่วงอายุต่อเนื่องตลอดชีวิตคุณสมบัติ ของบุคคลที่ถูกหล่อหลอมโดยกระบวนการดังกล่าวจะเป็นปัจจัยและพลังสำคัญในการพัฒนา ประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งในการพัฒนาสังคม และประเทศชาติให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนด จำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และประสิทธิภาพดีพอที่จะพัฒนาพลเมืองในประเทศให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะคุณภาพการศึกษาของคนในประเทศอันเป็นสิ่งสำคัญที่จะชี้นำการพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในอนาคต

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 68) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในระดับก่อน ประถมศึกษานั้นนิยมใช้คำว่า แนวทางการจัดประสบการณ์ แทนคำว่าหลักสูตร ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับนี้มีความแตกต่างจากระดับประถมศึกษา คือ ไม่ได้เป็นการศึกษาภาค บังคับ และอีกประการหนึ่ง การจัดการศึกษาอนุบาลนั้น มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันเนื่องจาก หลักสูตรประถมศึกษานั้น ถือว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานให้ คงสภาพ อ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้ ประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และความสามารถ แต่ใน ระดับอนุบาลนั้นเป็นการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อม นอกจากนี้ยังเป็นการปูพื้นฐานที่จะเรียนใน

ระดับประถมศึกษาต่อไป ด้วยเหตุดังกล่าว จึงไม่ได้ใช้คำว่า หลักสูตร แต่มีการเรียกชื่อต่างๆ กัน เช่น แนวทางการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 – 2 แนวทางการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก เป็นต้น

กรมวิชาการ (2540, หน้า 25) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กโดยศึกษาแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่เน้นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการการเรียนรู้การเล่นของเด็ก วัฒนธรรม และสังคมซึ่งผู้สอนให้นำมาใช้ในการจัดเตรียมกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก วิธีการสอน สื่อ อุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการประเมินพัฒนาการของเด็กแต่ละคนผ่านการเล่นในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงมากที่สุด โดยกิจกรรมต้องส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พัฒนาการคิด และการเลือกตัดสินใจ รวมถึงส่งเสริมลักษณะนิสัย และทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน

เหตุผลที่ต้องมีแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเฉพาะเด็กปฐมวัย

1. ประเทศไทยมีแผนการพัฒนาเด็กมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 โดยได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาว และแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว นอกจากนี้ยังได้จัดทำแนวนโยบายในการดำเนินการพัฒนาเด็กโดยใช้สภาวะความต้องการพื้นฐาน และบริการสำหรับเด็กด้วย เอกสารทั้งหมดมีประโยชน์ และกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาเด็ก แต่การนำไปสู่การปฏิบัติไม่สู้จะครบถ้วน ในแผนพัฒนาเด็กทุกแผนจะกล่าวถึงการพัฒนาเด็กโดยรวมตั้งแต่ 0 – 18 ปี หรือ 0 – 25 ปี แต่ไม่มีแผนที่เน้นเฉพาะเด็กปฐมวัย 0 – 5 ปี หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

2. สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 มีนาคม 2542 เรื่อง นโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ข้อ 2.1 ระบุว่า รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 – 5 ปี) เพราะการพัฒนาเด็กในวัยนี้เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับการพัฒนาทางสมองของบุคคล การศึกษาระดับนี้ควรเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมโดยส่งเสริมให้ชุมชน หรือสถาบัน หรือองค์กรในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับนี้ควบคู่ไปด้วย ดังนั้น ในการจัดทำแผนปฏิบัติการในนโยบาย และมาตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้ครอบคลุมการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 - 5 ปี)

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 13 (1) กำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิในการได้รับสิทธิประโยชน์การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษากับบุตร หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล คณะกรรมการ

วิสามัญ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยไว้ว่า “ปัจจุบันการศึกษาปฐมวัย คือ การพัฒนาเด็กวัย 0 - 5 ปี ยังไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ วัยนี้เป็นช่วงของการพัฒนาที่วิกฤต และมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิต และเป็นการวางพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ และการพัฒนาการในระดับต่อไป”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 2 - 4) ได้เสนอความคิดว่า รัฐควรมีบทบาทโดยตรงในการมีส่วนร่วม และส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ทั่วถึงมีคุณภาพ และได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน ด้วยความสำคัญรวมทั้งหลักการ และเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการเสนอนโยบาย และแผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (0 - 5 ปี)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาชั้นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเด็กในวัยแรกเกิดถึง 6 ปี จะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พัฒนาการด้านสติปัญญา ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (2543, หน้า 1 - 30) การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษามาตราที่ 22 ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนโดยนัยของมาตรานี้ “การศึกษาปฐมวัย” จึงเริ่ม ตั้งแต่แรกเกิด 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้มีการขยายความไว้ในมาตรา 9 ว่า การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก การมี

ส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ดังนั้น การจัดการ ศึกษาปฐมวัย จึงต้องการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายของสังคม 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการ เรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้ บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่อง ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือ หูพุดพิการหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคล ดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรค สอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิด หรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษต้องจัด ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้นมาตรา 4 การศึกษา ขั้นพื้นฐาน หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา การศึกษาปฐมวัยจึงจัดอยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามคำนิยามในมาตรา 4

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ กระทรวง

มาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้ (1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่ บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล (2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังนี้ คือ การสนับสนุนจากรัฐให้ได้ความรู้ในการอบรม เลี้ยงดูเด็กได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กฎหมายกำหนด การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

หมวด 3 ระบบการศึกษา มาตรา 15 การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย เด็กปฐมศึกษา ตามมติคณะรัฐมนตรี 16 มีนาคม 2542 หมายถึงเด็กอายุ 0 – 5 ปี

มาตรา 17 หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุ จะนับอายุอย่างเข้า หมายถึง นับก่อนอายุจริงเมื่อเด็กเกิดนั้นย่างเข้าไปที่หนึ่งปี เมื่อพ้นวันที่ 31 ธันวาคม นับย่างเข้าปีที่สอง อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุตามมาตรา 17 จะต้องมีการกำหนดใหม่โดยกฎกระทรวง

เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความเข้าใจที่ตรงกันตามนัยมติคณะรัฐมนตรี (16 มีนาคม 2542) เด็กปฐมวัย หมายถึง ตั้งแต่แรกเกิด จนอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน หรืออายุ 0 - 5 ปี

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยให้จัดในสถานศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ จัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้

หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 22 การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

มาตรา 26 การประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการความประพฤติ การร่วมกิจกรรม และจากการมาสอบ

หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน

มาตรา 43 การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระโดยมีการกำกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาจากรัฐและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ

มาตรา 44 ให้สถานศึกษาเอกชนตามมาตรา 18 (2) เป็นนิติบุคคล และมีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ

มาตรา 45 ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ ทุกประเภท โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา

มาตรา 46 รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนและช่วยเหลือยกเว้นภาษี และสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชน ตามความเหมาะสม และส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้

หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ ให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดการศึกษาปฐมวัย ต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 53 ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาของรัฐ และเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด

หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58,60,61 ในการจัดการศึกษาปฐมวัย บุคคล สถาบัน องค์กรต่างๆ ในสังคม ที่ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยการเป็นผู้จัดหรือผู้มีส่วนในการจัดการศึกษา การบริจาคทรัพย์สิน รวมทั้งการมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษา จะได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีจากรัฐตามความเหมาะสม เพื่อเป็นแรงจูงใจในการระดมทรัพยากร นอกจากนี้ ผู้จัดหรือผู้ร่วมจะได้รับงบประมาณจากรัฐใน 2 ลักษณะ คือ (1) เงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อการศึกษา (2) เงินอุดหนุนการศึกษา

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในการจัดการศึกษาปฐมวัยสามารถให้ความรู้แก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองตลอดจนผู้เรียนได้ด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงเชื่อมโยงเข้ากับ “พระราชบัญญัติองค์กรค้ำความดีและกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543” เพื่อให้มีการจัดสรร “ความดี” เพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และข้อสำคัญ คือ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษา คือ การศึกษาตลอดชีวิตซึ่งหมายถึง “การศึกษา คือ ชีวิต”

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนระดับก่อนประถมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 26) ได้สรุปการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาตามหลักสูตรปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี พุทธศักราช 2546 เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 4) ได้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับที่เด็กอาศัยอยู่ไว้ ดังนี้

1. หลักการเป็นการจัดโดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุขโดยประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

2. จุดมุ่งหมายให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 26)

2.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี

2.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

2.3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข

2.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

2.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

2.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

2.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

2.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

2.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับวัย

2.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 27- 29) กล่าวว่า คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัย หรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 - 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ ให้เด็กแต่ละวัย ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน ต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันช่วงที่คุณลักษณะ ตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 – 5 ปี มีดังนี้

เด็กอายุ 3 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย

1. กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้
2. รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว
3. เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้
4. เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้
5. ใช้กรรไกรมือเดียวได้

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

1. แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก
2. ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม
3. กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง

พัฒนาการด้านสังคม

1. รับประทานอาหารด้วยตนเอง
2. ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น)
3. เล่นสมมติได้
4. รู้สึกรอคอย

พัฒนาการด้านสติปัญญา

1. สำรวจสิ่งต่างๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้
2. บอกชื่อของตนเองได้

3. ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา
4. สนทนาได้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้
5. สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ
6. ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่ายๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้
7. รู้จักใช้คำถาม “อะไร”
8. สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย
9. อยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว

เด็กอายุ 4 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย

1. กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้
2. รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง
3. เดินขึ้นลงบันได้สลับเท้าได้
4. เขียนรูปลี่เหลี่ยมตามแบบได้
5. ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้
6. กระจกบกระจกไม่ชอบอยู่เฉย

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

1. แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์
2. เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
3. ชอบท้าทายผู้ใหญ่
4. ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ

พัฒนาการด้านสังคม

1. แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง
2. เล่นร่วมกับผู้อื่นได้
3. รอคอยตามลำดับก่อน – หลัง
4. แบ่งของให้คนอื่น
5. เก็บของเล่นเข้าที่ได้

พัฒนาการด้านสติปัญญา

1. จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้
2. บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้

3. พยายามแก้ไขปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ
4. สนทนาได้ตอบ/เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง
5. สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น
6. รู้จักใช้คำถาม “ทำไม”

เด็กอายุ 5 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย

1. กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้
2. รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง
3. เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว
4. เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้
5. ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด
6. ใช้ก้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ
7. ยึดตัวคล่องแคล่ว

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

1. แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
2. ขึ้นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
3. ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

พัฒนาการด้านสังคม

1. ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
2. เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
3. พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ
4. รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่
5. รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

พัฒนาการด้านสติปัญญา

1. บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้
2. บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้
3. พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง
4. สนทนาได้ตอบ/เล่าเป็นเรื่องราวได้

5. สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่
6. รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร”
7. เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม
8. นับปากเปล่าได้ถึง 20

ระยะเวลาการเรียนรู้ ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1 - 3 ปี การศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 30)

การจัดประสบการณ์ จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 34 – 35)

หลักการจัดประสบการณ์

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

แนวทางการจัดประสบการณ์

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะ และสาระการเรียนรู้

4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ

6. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

10. จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดขอบเขตของการจัดกิจกรรมประจำวัน โดยกิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่า แต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวัน มีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

1. หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกิน 20 นาที

1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 - 60 นาที

1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อและกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2. กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 37) ได้กำหนดขอบเขตของกิจกรรมประจำวัน โดยการเลือกกิจกรรมที่นำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

2.1 กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2.2 กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

2.3 กิจกรรมการพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

2.4 กิจกรรมพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีแสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

2.5 กิจกรรมพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล การทดลองศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหารหรือจัดเด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย

อย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อยกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

2.6 กิจกรรมพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านและบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

2.7 เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัวโดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อใช้ในการเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่างๆ ฯลฯ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 38) ได้กล่าวถึงการประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 - 6 ปี ว่าเป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำเสนอข้อมูลการประเมินมาพิจารณา ปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลักดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือ และจดบันทึกไว้

เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 - 6 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอ่าน

3.1 ความหมายของการอ่าน

การอ่าน หมายถึง การรับรู้ความหมายและการทำความเข้าใจจากตัวหนังสือหรือสัญลักษณ์ต่างๆ โดยผู้อ่านจะต้องตั้งใจและมีสมาธิเก็บสาระสำคัญหรือรวบรวมความคิดที่มีอยู่ในหนังสือนั้นให้ได้ด้วยการติดตามลักษณะของการอ่านที่ดี

1. มีสมาธิแน่วแน่ ตั้งใจอ่าน
2. มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน
3. มีความอดทนต่อการอ่านสามารถอ่านได้นาน
4. มีวิจารณญาณในการอ่าน
5. มีความซาบซึ้งมีอารมณ์ร่วม

ประโยชน์จากการอ่าน

1. ทำให้การสื่อสารครบวงจร
2. ทำให้มีการถ่ายทอดวิทยาการความรู้อย่างกว้างขวาง
3. ทำให้เกิดการถ่ายทอดความคิดความรู้สึก ประสบการณ์
4. ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน

การอ่านเป็นพฤติกรรมการรับสารที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการฟัง ปัจจุบันมีผู้รู้ นักวิชาการและนักเขียนนำเสนอความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและงานสร้างสรรค์ ตีพิมพ์ในหนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ มาก นอกจากนี้แล้วข่าวสารสำคัญๆ หลังจากนำเสนอด้วยการพูด หรืออ่านให้ฟัง ผ่านสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่จะตีพิมพ์รักษาไว้เป็นหลักฐานแก่ผู้อ่านในชั้นหลังๆ ความสามารถในการอ่านจึงสำคัญและจำเป็นยิ่งต่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า องค์การระดับนานาชาติ เช่น องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จะใช้ความสามารถในการรู้หนังสือของประชากรประเทศต่างๆ เป็นดัชนีวัดระดับ การพัฒนาของประเทศนั้นๆ มีผู้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของการอ่านไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

มอร์ติเมอร์ เจ. แอดเลอร์ (Mortimer J. Adler, 1990) กล่าวว่า การอ่าน หมายถึง กระบวนการตีความหมายหรือสร้างความเข้าใจจากตัวอักษรหรือสัญลักษณ์อื่นๆ

รูธ ทูซ (Ruth Tooze, 1957) ได้กำหนดความหมายของการอ่านไว้โดยสรุปว่า การอ่าน หมายถึง สิ่งต่อไปนี้

- 1) การเข้าสู่แหล่งสำหรับการมีชีวิตอยู่และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์
- 2) การก่อให้เกิดความจรรโลงใจและจิตใจที่ดี

3) การอ่านเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในด้านศิลปะเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ ซึ่งมี 4 ประการคือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

4) การอ่านเป็นการช่วยส่งเสริมตัวเอง เป็นการปรับปรุงตัวเอง ช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์

5) การอ่านเป็นการส่งเสริมอารมณ์ของแต่ละคนให้สัมพันธ์กับผู้อื่นในโลก เป็นการปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับผู้อื่นได้

เบอร์นาร์ด ไอ ชมิทท์ (Bernard I. Schmidt) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนยุ่งยาก ยังมีความหมายที่แน่นอน อาจเรียกได้ว่า เป็นทุกสิ่งทุกอย่างจากคำที่จำได้ไปสู่ความนึกคิดต่างๆ การอ่านของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพของร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ ในการอ่านข้อความเหมือนกัน บุคคลสองคนจะมีความคิดต่างกัน

อัลเฟรด สเตฟเฟอร์ (Aifred Stefferud) ได้ให้ความจำกัดความของการอ่านไว้ว่า การอ่าน เป็นการกระทำทางจิตใจที่ผู้อ่านยอมรับความหมาย จากความคิดเห็นของบุคคลอื่น

พอล ดี ลีดี (Paul D. Leedy, 1956) ให้นิยามการอ่านไว้ว่า การอ่าน คือการรวบรวมความคิดและตีความตลอดจนประเมินค่าความคิดเหล่านั้นที่ปรากฏอยู่ตามสิ่งพิมพ์แต่ละหน้า

เอดการ์ เดล (Edgar dale) ให้ความหมายไว้ว่า การอ่าน หมายถึง กระบวนการค้นหาความหมายจากสิ่งพิมพ์ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้อ่าน การอ่านไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการมองผ่านแต่ละประโยคหรือแต่ละย่อหน้าเท่านั้น แต่ผู้อ่านต้องเข้าใจความคิดนั้นๆ ด้วย

จอร์จ ดี สปาซ และ พอล ซี เบอร์ก (George D. Spache and Paul C. Berg) กล่าวว่า การอ่านเป็นการผสมผสานระหว่างทักษะหลายชนิด เพื่อสร้างความเข้าใจ โดยเป็นไปตามจุดประสงค์ ตามต้องการ และวิธีการของผู้อ่าน

จากคำจำกัดความดังกล่าวสามารถสรุปและเพิ่มเติมได้ดังนี้

- 1) การอ่านเป็นกระบวนการค้นหาความหมายในสิ่งที่อ่าน
- 2) การอ่านเป็นกระบวนการจับใจความจากสิ่งที่อ่าน
- 3) การอ่านเป็นกระบวนการที่จะเข้าใจภาษาเขียน
- 4) การอ่านเป็นกระบวนการถอดความจากภาษาเขียนมาเป็นภาษาในความคิด
- 5) การอ่านเป็นทักษะที่รวมทักษะต่างๆ เข้าด้วยกัน ได้แก่ ทักษะในการคิด และทักษะทางไวยากรณ์ คือ ด้าน เสียง ศัพท์ โครงสร้าง และความหมาย
- 6) การอ่านเป็นกระบวนการค้นหาความหมายในสิ่งพิมพ์หรือข้อเขียน จับใจความตีความ เพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม

โฮลดาเวย์ (Holdaway, 1979 อ้างถึงใน สุภัทรา คงเรือง, 2539, หน้า 17-19) กล่าวถึงพัฒนาการทางการอ่านของเด็กปฐมวัย ดังนี้

ขั้น 1 Emergent Reading

1.1 ดูหนังสือเรื่องที่ชอบ พุดข้อความในหนังสือด้วยภาษาของตน ทำท่าทางเหมือนอ่านหนังสือ

1.2 จับใจความและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อเรื่อง โดยการใช้ประสบการณ์เดิมของตนเอง

1.3 ไม่สนใจข้อความตามลำดับของเรื่อง

1.4 อ่านเรื่องสั้นๆ ที่บอกให้ครูบันทึกให้

1.5 อ่านและเขียนตัวขีดเขียน (Scribbles)

1.6 อ่านตัวอักษรแล้วพยายามลอกหรือเขียนทับ

ขั้นที่ 2 Advanced Emergent Reading

2.1 กวาดตามองข้อความตามบรรทัด ดูข้อความที่มีตัวหนังสือตัวใหญ่และเขียนเว้นคำ

2.2 ตรวจสอบความถูกต้อง โดยการเดาจากประสบการณ์เดิมและจากสิ่งชี้แนะ

2.3 อ่านข้อความที่มีตัวอักษรและคำที่เห็นกันอยู่เป็นประจำ

2.4 หาคำที่มีตัวอักษรที่คล้ายคลึงกัน โดยการตรวจสอบจากจุดที่เริ่มต้นของประโยค

ขั้นที่ 3 Emergent to Early Reading

3.1 รู้จักคำที่อยู่ในชีวิตประจำวันเมื่อเห็นคำนั้นในบริบทหรือสิ่งแวดล้อม

3.2 คาดเดาคำใหม่ โดยดูรูปประโยค และความหมาย

3.3 กวาดสายตาถูกทิศทางเมื่อมองข้อความที่คุ้นเคย

3.4 ชี้และบอกชื่อของตัวอักษรส่วนใหญ่ได้

3.5 พิจารณาตัวอักษรบางตัวเพื่อจะบอกว่าคือตัวอะไร แล้วพยายามลอก และตกแต่ง

รูปร่างของตัวอักษร

3.6 จำคำบางคำที่มีพยัญชนะต้นเหมือนกันได้

ขั้นที่ 4 Early Reading

4.1 ชี้หรือกวาดตามองจุดเริ่มต้น และจุดจบของคำบางคำ

4.2 ใช้เสียงพยัญชนะต้นที่รู้จักในการคาดเดา และตรวจสอบคำที่อ่าน

4.3 บอกข้อสังเกตที่แสดงว่า รู้ว่าคำๆ เดียวกันสามารถผสมกับคำอื่นกลายเป็นคำใหม่ได้ เช่น เด็กชาย เด็กหญิง แม่ค้า แม่น้ำ

4.4 ลอกหรือเขียนสื่อความหมายโดยใช้ภาษาง่ายๆ ของตนเองใช้รูปประโยคที่ถูกต้อง และกลับมาอ่านได้

4.5 เล่นเกมโดยใช้บัตรคำที่มีคำที่คุ้นเคยหรือเรียงบัตรคำให้เป็นประโยคได้ถูกต้อง

4.6 ชี้อธิบายตามจุดเริ่มต้นและจุดลงท้ายของประโยค

ขั้นที่ 5 Advanced Early Reading

5.1 คาดเดาข้อความจากสิ่งชี้แนะ โดยดูพยัญชนะตัวแรกของคำประกอบกับความรู้เดิมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรูปตัวอักษรกับเสียงตัวอักษร

5.2 จำและตรวจสอบตัวอักษรที่สัมพันธ์กับเสียงของคำ

5.3 ตรวจสอบคำที่อ่านด้วยการชี้ตัวอักษรในคำพร้อมๆ กับออกเสียงไปด้วย

5.4 ใช้รูปและเสียงตัวอักษรเป็นหลักสะกดคำใหม่ที่ไม่รู้จักหรือคำที่ไม่แน่ใจ

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการอ่านและการเขียนขั้นต้น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านและการเขียนดังนี้

เคลย์ (Clay, 1972 cited in Cutting, 1989) ได้แบ่งองค์ประกอบของการอ่านของเด็กไว้ 4 ด้าน คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ ได้แก่ การอ่านจากซ้ายไปขวา การหาหน้าแรก และหน้าสุดท้ายของหนังสือ
2. ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร ได้แก่ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับภาพเสียงกับตัวอักษร
3. เครื่องหมายวรรคตอน
4. ความรู้เกี่ยวกับสิ่งชี้แนะการคาดคะเน และตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่อ่านด้วยตัวเอง

3.2 ความสำคัญของการอ่าน

ในสมัยโบราณที่ยังไม่มีตัวหนังสือใช้ มนุษย์ได้ใช้วิธีเขียนบันทึกความทรงจำและเรื่องราวต่างๆ เป็นรูปภาพไว้ตามฝาผนังในถ้ำ เพื่อเป็นทางออกของอารมณ์ เพื่อเตือนความจำหรือเพื่อบอกเล่าให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย แสดงถึงความพยายามและความปรารถนาอันแรงกล้าของมนุษย์ที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเป็นสัญลักษณ์ที่คงทนต่อกาลเวลาจากภาพเขียนตามผนังถ้ำได้วิวัฒนาการมาเป็นภาษาเขียนและหนังสือ

ปัจจุบันนี้หนังสือกลายเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อมนุษย์จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยอันหนึ่งในการดำรงชีวิตคนที่ไม่รู้หนังสือแม้จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เป็นชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ ไม่มีความเจริญ ไม่สามารถประสบความสำเร็จใดๆ ในสังคมได้หนังสือและการอ่านหนังสือจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

จุดประสงค์ของการอ่าน

ในการอ่านบุคคลแต่ละคนจะมีจุดประสงค์ของตนเอง คนที่อ่านข้อความเดียวกันอาจมีจุดประสงค์หรือความคิดต่างกัน โดยทั่วไปจุดประสงค์ของการอ่านมี 3 ประการ คือ

1) **การอ่านเพื่อความรู้อยู่** ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภทตำรา สารคดี วารสาร หนังสือพิมพ์ และข้อความต่างๆ เพื่อให้ทราบเรื่องราวอันเป็นข้อความรู้ หรือเหตุการณ์บ้านเมือง การอ่านเพื่อความรอบรู้เป็นการอ่านที่จำเป็นที่สุดสำหรับครู เพราะความรู้ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมอยู่ทุกขณะ แม้จะได้ศึกษามากจากสถาบันการศึกษาระดับสูง ก็ยังมีสิ่งที่ยังไม่รู้ และต้องค้นคว้าเพิ่มเติมให้ทันต่อความก้าวหน้าของโลกข้อความรู้ต่างๆ อาจมิได้ปรากฏชัดเจนในตำรา แต่แทรกอยู่ในหนังสือประเภทต่างๆ แม้ในหนังสือประเภทบันเทิงคดีก็จะให้เรารู้ความควบคู่กับความบันเทิงเสมอ

2) **การอ่านเพื่อความคิด** แนวความคิดทางปรัชญา วัฒนธรรม จริยธรรม และความคิดเห็นทั่วไป มักแทรกอยู่ในหนังสือแทบทุกประเภท มิใช่หนังสือประเภทปรัชญา หรือจริยธรรมโดยตรงเท่านั้น การศึกษาแนวคิดของผู้อื่น เป็นแนวทางความคิดของตนเองและอาจนำมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตหรือแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตผู้อ่านจะต้องใช้วิจารณญาณในการเลือกนำความคิดที่ได้อ่านมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในบางเรื่องผู้อ่านอาจเสนอความคิดโดยยกตัวอย่างคนที่มีความคิดผิดพลาดเพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้อ่านได้ความยั้งคิด เช่น เรื่องพระลอแสดงความรักอันฝืนทำนองคลองธรรมจึงต้องประสบเคราะห์กรรมในที่สุดผู้อ่านที่ขาดวิจารณญาณมีความคิดเป็นเรื่องจริงใจให้คนทำความผิดนับว่าขาดประโยชน์ทางความคิดที่ควรได้ไปอย่างน่าเสียดาย การอ่านประเภทนี้จึงต้องอาศัยการศึกษาและการชี้แนะที่ถูกต้องจากผู้มีประสบการณ์ในการอ่านมากกว่าครูจึงต้องใช้วิจารณญาณในการอ่านเพื่อความคิดของตนเองและเพื่อชี้แนะหรือสนับสนุนนักเรียนให้พัฒนาการอ่านประเภทนี้

3) **การอ่านเพื่อความบันเทิง** เป็นการอ่านเพื่อฆ่าเวลา เช่น ระหว่างที่คอยบุคคลที่นัดหมาย คอยเวลารถไฟออก เป็นต้น หรืออ่านหนังสือประเภทบันเทิงคดีในเวลาว่าง บางคนที่มีนิสัยรักการอ่านหากรู้สึกเครียดจากการอ่านหนังสือเพื่อความรู้ อาจอ่านหนังสือประเภทเบาสมองเพื่อการพักผ่อน หนังสือประเภทที่สนองจุดประสงค์ของการอ่านประเภทนี้มีจำนวนมาก เช่น เรื่องสั้น

นวนิยาย การ์ตูน วรรณคดีประเภทบันเทิงอารมณ์เป็นต้นจุดประสงค์ในการอ่านทั้ง 3 ประการดังกล่าว อาจรวมอยู่ในการอ่านครั้งเดียวกันก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องแยกจากกันอย่างชัดเจน

คุณค่าของการอ่าน

ในการส่งเสริมการอ่าน ครูควรชี้ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการอ่าน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกหนังสือด้วย คุณค่าดังกล่าวมามีดังนี้

1) คุณค่าทางอารมณ์

หนังสือที่ให้คุณค่าทางอารมณ์ ได้แก่ วรรณคดีที่มีความงามทั้งถ้อยคำ น้ำเสียง ลีลาในการประพันธ์ ตลอดจนความงามในเนื้อหา อาจเรียกได้ว่ามี “รส” วรรณคดี ซึ่ง ตำราสันสกฤตกล่าวว่า มีรส 9 รส คือ

- 1) รสแห่งความรักหรือความยินดี
- 2) รสแห่งความรื่นเริง
- 3) รสแห่งความสงสาร
- 4) รสแห่งความเกรี้ยวกราด
- 5) รสแห่งความกล้าหาญ
- 6) รสแห่งความน่ากลัวหรือทุกขเวทนา
- 7) รสแห่งความเกลียดชัง
- 8) รสแห่งความประหลาดใจ
- 9) รสแห่งความสงบสันติ

ในวรรณคดีไทยก็แบ่งเป็น 4 รส คือ

- 1) เสาวรสจณี การชมความงาม
- 2) นารีปราโมทย์ การแสดงความรัก
- 3) พิโรธวาที การแสดงความโกรธแค้น
- 4) สัลลาปังคพิไสย การคร่ำครวญ

2) คุณค่าทางสติปัญญา

หนังสือดีย่อมให้คุณค่าทางด้านสติปัญญา อันได้แก่ ความรู้และความคิดเชิงสร้างสรรค์ มิใช่ความคิดในเชิงทำลายความรู้ในที่นี้ นอกจากความรู้ทางวิชาการแล้วยังรวมถึงความรู้ทางการเมือง สังคม ภาษา และสิ่งต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านเสมอ แม้จะหยิบหนังสือมาอ่านเพียง 2-3 นาทีผู้อ่านก็จะได้รับคุณค่าทางสติปัญญาไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่งหนังสืออาจจะปรากฏใน

รูปของเศษกระดาษถูกกระดาษ แต่ก็ “ให้” บางสิ่งบางอย่างแก่ผู้อ่านบางครั้งอาจช่วยแก้ปัญหาที่คิดไม่ตกมาเป็นเวลานานทั้งนี้ย่อมสุดแต่วิจารณญาณและพื้นฐานของผู้อ่านด้วยบางคนอาจมองผ่านไปโดยไม่สนใจแต่บางคนอาจมองลึกลงไปเห็นคุณค่าของหนังสือนั้นเป็นอย่างยิ่งคุณค่าทางสติปัญญาจึงมิใช่ขึ้นอยู่กับหนังสือเท่านั้น หากขึ้นอยู่กับผู้อ่านด้วย

3) คุณค่าทางสังคม

การอ่านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่เป็นโบราณกาล หากมนุษย์ไม่มีนิสัยในการอ่าน วัฒนธรรมคงสูญสิ้นไป ไม่สืบทอดมาจนบัดนี้ วัฒนธรรมทางภาษา การเมือง การประกอบอาชีพ การศึกษา กฎหมาย ฯลฯ เหล่านี้อาศัยหนังสือและการอ่านเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่และพัฒนาให้คุณค่าแก่สังคมนานัปการ หนังสืออาจทำให้การเมืองเปลี่ยนแปลงไปได้ หากมีคนอ่านเป็นจำนวนมาก หนังสือและผู้อ่าน จึงอาศัยกันและกันเป็นเครื่องสืบทอดวัฒนธรรมของมนุษย์ในสังคมที่เจริญแล้ว จะเห็นได้ว่า ในกลุ่มคนที่ไม่มีภาษาเขียน ไม่มีหนังสือไม่มีการอ่าน วัฒนธรรมของสังคมนั้นมักล้าหลัง ปราศจากการพัฒนา การอ่านจึงให้คุณค่าทางสังคมในทุกด้าน

3.3 การส่งเสริมการอ่านให้กับเด็ก

พระบรมราชาโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ล้วนเปี่ยมด้วยสัจจะที่สำคัญ และทรงคุณค่าสูงสุด ... เด็กเป็นอันมากมีความรักดีมาแต่กำเนิด จะเรียนจะเล่นจะทำสิ่งใด ก็มุ่งมั่นทำให้ดีเด่น ไม่มีปัญหาอุปสรรคหรือความลำบากยากแค้นใด ๆ จะกีดกันไว้ได้ เด็กเหล่านี้ผู้ใหญ่ควรสนใจและแผ่เมตตาเกื้อกูลประคับประคองให้เด็กมีโอกาสพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง ทั้งด้านการศึกษาและจิตใจ เขาจักได้เจริญเติบโตเป็นคนดีพร้อม และเป็นตัวอย่างแก่เยาวชนทั่วไป...(พระบรมราชาโชวาท พระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือ "วันเด็ก" ประจำปี 2533)

...การให้การศึกษาแก่เด็กต้องเริ่มตั้งแต่เกิด ขึ้นต้นก็ต้องสอนให้รู้จักใช้วัยและประสาทส่วนต่างๆ ต้องคอยควบคุมฝึกหัดจนสามารถใช้วัยและประสาทส่วนนั้นๆ ทำกิจวัตรทั้งปวงของตนเองได้ เมื่อสามารถทำกิจวัตรของตัวเองได้แล้ว ถัดมาก็ต้องสอนให้รู้จักทำการต่างๆ ให้รู้จักแสวงหาสิ่งต่างๆ ตามที่ต้องการให้ได้มากขึ้น เพื่อทำให้ชีวิตมีความสุขมีความสบาย การให้การศึกษาขั้นนี้ ได้แก่ การฝึกกายให้มีความคล่องแคล่ว ขำขันชำนาญและสามารถในการปฏิบัติ ประกอบกับการสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพเลี้ยงตัว การให้การศึกษาอีกขั้นหนึ่ง คือการสอนและฝึกฝนให้เรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้าขึ้นไป พร้อมทั้งการฝึกฝนให้รู้จักใช้เหตุผลสติปัญญาและหาหลักการของชีวิต เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญอกงาม

ทั้งทางกายและทางความคิด... (พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของวิทยาลัย
วิชาการศึกษา วันที่ 29 พฤศจิกายน 2514)

พรอนงค์ นิยมคำ แปลและเรียบเรียงหนังสือเรื่อง **"สร้างนิสัยรักการอ่านให้ลูกน้อย"**,
ทาดาชิ มัตซึอิ, 2536 กล่าวว่า หนังสือ... มีความสำคัญมากต่อพัฒนาการของเด็กเปรียบเสมือน
อาหารมื้อหนึ่งของวัน และเป็นอาหารมื้อสำคัญมากเพราะเป็นทั้งอาหารสมองและอาหารใจ
ของลูก... สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เด็กควรมีหนังสือภาพอยู่ใกล้ตัว... เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการ
ลักษณะนิสัย และความสนใจที่ต่างกัน แตกต่างกันตามสภาพของครอบครัว อย่างไรก็ตาม ถ้าเด็ก
มีหนังสือภาพอยู่ใกล้ตัวในช่วงอายุประมาณ 8-10 เดือน เด็กทุกคนจะแสดงความสนใจหนังสือ...

นิดดา หงษ์วิวัฒน์ เรียบเรียงหนังสือเรื่อง **"อ่านหนังสือให้ลูกฟัง"** , The-Read-Aloud
Handbook, Jim Trelease , 2537กล่าวว่า... เด็กที่ไม่เคยมีใครเล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง ก็
หมดความกระหายใคร่รู้ หมดความอยากรู้ ... การอ่านหนังสือให้ลูก ฟังวันละนิดนั้น ... ภาษาที่
ลูกได้ฟัง ได้ซึมซับรับรู้ เป็นสะพาน ที่พ่อแม่ได้สร้างเชื่อมลูก โยงใยเข้าสู่การผจญภัย ความตื่นเต้น
สนุกสนาน สร้างจินตนาการอันเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตเท่า ๆ กับการเชื่อมโยงความสัมพันธ์
ของพ่อแม่ลูกเข้าด้วยกันดังกล่าวข้างต้น... หนังสือ ... ถือเป็นกลยุทธ์และกระบวนการที่สำคัญต่อ
การพัฒนาเด็ก ด้วยเพราะเด็กมีธรรมชาติที่อยากได้ยินเรื่องผู้คนรอบข้าง เราจึงสามารถอ่าน
หนังสือให้เด็กฟังตั้งแต่ยังเป็นทารก กระบวนการเหล่านี้ นำสู่การสร้างความคุ้นเคยระหว่างเด็กกับ
หนังสือถือเป็นการบ่มเพาะนิสัยรักการอ่านหนังสือในเด็กได้อย่างแยบยล อีกทั้ง **"หนังสือ"** ยังมี
บทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุกด้าน ได้แก่**ด้านร่างกาย** จากการอ่านหนังสือ
ให้เด็กฟัง เด็กจะได้บริหารร่างกายตามเรื่องราวของหนังสือ ทำให้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย
แข็งแรง เด็กจะได้เคลื่อนไหวร่างกายไปด้วย**ด้านอารมณ์และจิตใจ** จากการอ่านหนังสือให้เด็ก
ฟังเด็กจะรู้สึกสนุกและมีความสุขที่ได้ฟังเรื่องราวหรือท้องบทกลอนและแสดงท่าทางอย่างอิสระ
ตามความต้องการ เด็กจะมีอารมณ์ดียิ้มแย้มแจ่มใส **ด้านสังคม** สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว
และสังคมรอบด้าน **ด้านสติปัญญา** การอ่านหนังสือจะช่วยให้เด็กสามารถจดจำถ้อยคำ
จำประโยคและเรื่องราวในหนังสือได้ รู้จักเลียนแบบคำพูด เข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่าน รู้จัก
คิดและรู้จักจินตนาการ**ด้านภาษา** เด็กปฐมวัยเรียนรู้ที่จะพูดเป็นคำเมื่ออายุประมาณ 1 ขวบ และ
ค่อย ๆ เรียนรู้ที่จะพูดด้วยคำสองคำและเป็นประโยคสั้นๆ เมื่ออายุมากขึ้น และค่อยๆ พัฒนาการ
ใช้ภาษาขึ้นเรื่อยๆ งานวรรณกรรมสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี
ผู้ใหญ่ควรให้เด็กๆ ได้มีโอกาสดูหนังสือภาพและควรอ่านคำอธิบายประกอบภาพ ซึ่งอาจจะเป็น
คำๆ คำสัมผัสคล้องจองหรือเป็นประโยคอธิบายสั้นๆ เกี่ยวกับภาพให้เด็กฟังให้เด็กได้คุ้นเคยกับคำ

และเสียง และสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างเสียง ความหมาย และภาพ ผู้ใหญ่ควรอาศัยหนังสือ ภาพในการสนทนาเกี่ยวกับภาพซึ่งช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนการพูด รู้จักคำศัพท์และการใช้ภาษา ตลอดจนรู้จักสังเกตรายละเอียดต่างๆ ของภาพและหาความหมายจากภาพ

บทบาทของครอบครัวต่อการส่งเสริมการอ่าน

การอ่านหนังสือและนิสัยรักการอ่าน ก็ดูคล้ายกับพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็ก ซึ่งจะเป็นไปในทิศทางโดยอ้อมขึ้นอยู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การส่งเสริมอย่างถูกต้องและความรักความเข้าใจเป็นพื้นฐาน ก่อนที่เราจะพูดถึงการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก เกี่ยวกับการอ่านและนิสัยรักการอ่านที่เกิดขึ้นกับเด็ก บางคนอาจเข้าใจว่านิสัยรักการอ่านขึ้นอยู่กับการสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ครอบครัวต้องมีฐานะ เด็กจึงจะรักการอ่าน ในเรื่องนี้ ได้มีการสำรวจและวิจัยดูแล้วพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมมีผลกระทบต่อนิสัยรักการอ่านน้อยมาก ไม่ว่าครอบครัวจะมีฐานะร่ำรวยฐานะปานกลาง หรือฐานะยากจน เด็กจะพัฒนานิสัยรักการอ่านขึ้นมาได้ด้วยเหตุปัจจัยอื่นๆ ที่คล้ายกันโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการฐานะเท่าใดนัก (ยกเว้นในกรณีที่ครอบครัวมีฐานะยากจนขั้นแค้น จนเด็กขาดพัฒนาการในขั้นพื้นฐานทางร่างกายและสติปัญญา) ทั้งนี้เป็นที่แน่นอนว่า ผู้ปกครองที่มีฐานะดีย่อมสามารถสนับสนุนเด็กได้มากกว่าผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน แต่ก็ปรากฏว่าเด็กยากจนที่รักการอ่านจะสามารถแสวงหาหนังสือและสิ่งรอบตัวมาอ่านอย่างกระตือรือร้น ในขณะที่เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยแม้ผู้ปกครองจะซื้อหาหนังสือมาให้มากเพียงใด ก็มีเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้สนใจหนังสือแต่อย่างใด การอ่านหนังสือ โดยเฉพาะสำหรับเด็กเล็ก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการปริมาณของหนังสือแต่อย่างใด ผู้ปกครองหลายคนคิดว่า ยิ่งมีหนังสือมาก จะยิ่งทำให้เด็กอ่านมาก และจะมีนิสัยรักการอ่านต่อไปแต่จริงๆ แล้วพัฒนาการแรกสุดของการอ่าน และนิสัยรักการอ่านเริ่มต้นด้วยความประทับใจในหนังสือเพียงไม่กี่เล่ม และเชื่อมโยงถึงบรรยากาศ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดระหว่างการอ่านเป็นสำคัญและยิ่งถ้าเด็กชอบหนังสือเล่มใด จนถึงขั้นอ่านซ้ำหลาย ๆ รอบ ก็จะมีแนวโน้มที่จะเป็นนักอ่านได้มากกว่าเด็กที่ถูกบังคับให้อ่านหนังสือมากมาย หรือชอบอ่านอะไรพอด้านๆ ไป ดังนั้นการเลือกหนังสือการสร้างบรรยากาศ การเชื่อมโยงการอ่านสู่กิจกรรมอื่นๆ ในชีวิตจึงมีความสำคัญมากกว่า จำนวนหนังสือบนหิ้งหรือในตู้ แต่ทั้งนี้ย่อมเป็นที่แน่นอนเช่นกันว่า เมื่อเด็กมีนิสัยรักการอ่านถึงระดับหนึ่งแล้ว หากมีโอกาสได้พบกับหนังสือที่หลากหลาย และมีจำนวนมากยิ่งขึ้น ก็ย่อมจะช่วยสนับสนุนพัฒนาการต่อไปได้เป็นทวี จริงอยู่หนังสือที่มีรูปเล่มดี ภาพประกอบสวย ใช้สีสดๆ ย่อมดึงดูดเด็กเล็กได้มากกว่าหนังสือที่ดูเรียบๆ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า เด็กจะ

อ่านหนังสือหรือจะรักการอ่านก็ต่อเมื่อเป็นหนังสือที่เลดูสวยงามเท่านั้น ส่วนสำคัญของหนังสือที่เด็กจะอ่าน หรือรักที่จะอ่าน ย่อมอยู่ที่เนื้อหาหรือเรื่องราวที่เด็กรู้สึกสัมผัสได้เชื่อมโยงได้กับการเรียนรู้รอบๆ ตัว สัมพันธ์กับผู้คนและบรรยากาศที่ทำให้เด็กได้ประสบกับความรู้สึกรักคิดบางอย่าง และเปิดช่องทางให้เด็ก ได้คิด ได้ถาม ได้สงสัยและครุ่นคิดด้วยตนเอง พ่อแม่ไม่ควรคาดหวังหรือเปรียบเทียบการอ่านของลูกกับเด็กคนอื่น ๆ เด็กแต่ละคนแต่ละวัย มีพัฒนาการด้านการอ่านแตกต่างกันไป และไม่จำเป็นว่าเด็กทุกคนจะมีนิสัยรักการอ่านเท่าๆ กัน ในเรื่องเหมือนๆ กัน เป้าหมายสำคัญของการอ่านและนิสัยรักการอ่าน อยู่ที่การอ่านเป็นและสามารถใช้การอ่านเป็นสะพานเชื่อมโยงสู่พัฒนาการในด้านต่างๆ ได้ ทั้งในช่วงวัยเด็กและต่อไปในอนาคต ไม่ได้อยู่ที่ความเป็นหนอนหนังสือหรือจำนวนหนังสือที่อ่าน เด็กบางคนอาจถนัดในเรื่องอื่นๆ เช่น กีฬา ดนตรี การคิดเชิงคณิตศาสตร์ และอื่นๆ มากกว่าการอ่านเรื่องราว เนื้อหาความรู้ หรือเรื่องจินตนาการ และจะสนใจเฉพาะหนังสือที่ตอบสนอง ความสามารถหรือความสนใจส่วนตัวของเด็กเอง ดังนั้น ผู้ปกครองไม่ควรนำเอาเด็กมาเปรียบเทียบกันว่า ใครอ่านมากกว่า หรือสนใจอ่านหนังสือประเภทใดมากน้อยกว่ากัน แล้วจะยัดเยียดบังคับเด็ก เพื่อให้เหมือนคนอื่นลองมาดูว่ามีองค์ประกอบอันใดบ้างที่เกี่ยวข้อง กับนิสัยรักการอ่านของเด็กจากการค้นคว้าและประสบการณ์ของนักการศึกษา แม้จะมีข้อสรุปในรายละเอียดแตกต่างกันไป แต่องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยพัฒนาการอ่านและนิสัยรักการอ่าน มีดังต่อไปนี้ 1. สภาพแวดล้อม เด็กที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่การอ่านและหนังสือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันในบ้านและเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมต่างๆ จะสนใจการอ่าน และสามารถได้รับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้ง่าย ดังนั้นถ้าผู้ปกครองไม่ใช่คนที่สนใจหนังสือหรือรักการอ่านแต่อย่างใด ก็เป็นเรื่องยากที่จะคาดหวังให้บุตรหลานของตนสนใจหนังสือได้ เว้นเสียแต่ว่าเด็กจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลแวดล้อมอื่นๆ 2. ความสัมพันธ์และความประทับใจที่มีหนังสือเป็นส่วนประกอบ องค์ประกอบนี้หมายถึงบรรยากาศประทับใจที่มีการอ่านและหนังสือเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น แม่อ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอนหลานอ่านหนังสือให้ยายฟัง พ่อเล่าเรื่องจากหนังสือที่อ่านให้ลูกฟังอาทิตย์ละครั้งหรือหนังสือมาให้เป็นของขวัญ เป็นต้น บรรยากาศที่สะท้อนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดอบอุ่นทำนองนี้ เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างนิสัยรักการอ่าน และควรเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและเป็นกันเอง

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2536) ได้กล่าวถึงพัฒนาการและวิธีการเรียนอ่านของเด็กปฐมวัยมีดังนี้

1. อ่านโดยอาศัยการจำสิ่งที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง หลังจากที่เด็กได้ฟังข้อความหรือเรื่องราวที่ครูอ่านให้ฟัง เด็กจะทำทำอ่านโดยพูดคำที่จำได้

2. อ่านโดยอาศัยภาพ เด็กจะอ่าน และเดาข้อความโดยอาศัยภาพเป็นส่วนใหญ่ เด็กที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟังพร้อมทั้งชี้ข้อความให้ดูไปด้วยอาจจะสนใจดู หรือชี้ข้อความที่เขาประทับใจบ้างบางครั้ง โดยเฉพาะถ้าข้อความนั้นสัมพันธ์กับภาพ

3. อ่านโดยการเดาเนื้อหา เด็กรู้ว่าเนื้อหาควรจะเป็นอย่างไรและไม่เป็นไปในทำนองใด เด็กจะทำทำอ่านโดยอาศัยความรู้เดิมในการเดา

ตัวอย่างโครงการการส่งเสริมการอ่าน

โครงการหนังสือเล่มแรกในประเทศไทย

โครงการหนังสือเล่มแรกในประเทศไทย เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เป็นปีแห่งการอ่าน ส่วนภาคเอกชนโดยสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย ได้เริ่มดำเนินโครงการ "รวมพลังรักการอ่าน" ขึ้นในปีนั้นเช่นเดียวกันจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ทำการสำรวจสถิติการอ่านของคนไทย ในปี พ.ศ. 2544 ด้าน "การใช้เวลาในการอ่านหนังสือ" มีตัวเลขที่น่าสนใจคือคนไทยอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปใช้เวลาอ่านหนังสือ 2.99 นาที/วัน คนไทยวัย 10 - 14 ปี อ่านน้อยที่สุดคือ 1.28 - 4.43 นาที/วัน คนไทยไม่ว่าจะอยู่ในเมือง นอกเมือง แยกตามวัยหรือแยกตามเพศ ใช้เวลาในการอ่านไม่แตกต่างกันมากนัก คือ 1.28 - 4.43 นาที/วัน จากตัวเลขข้างต้นจะเห็นได้ว่า คนไทยใช้เวลาอ่านหนังสือน้อยมากจึงจำเป็นต้องร่วมมือกันรณรงค์ส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านโครงการหนังสือเล่มแรกที่กำลังดำเนินการในประเทศไทยเป็นโครงการที่มุ่งยกระดับมาตรฐานการอ่านของคนไทยให้สูงขึ้นโดยเริ่มต้นที่เด็กวัย 6 - 12 เดือน ด้วยการส่งเสริมให้พ่อแม่ลูกมีความสุขร่วมกันในโลกของหนังสือเพื่อสร้างพื้นฐานการอ่านและสานสัมพันธ์ในครอบครัว ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยนิสัยรักการอ่าน และประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรท้องถิ่นในการรณรงค์โครงการโครงการนำร่องในประเทศไทย เริ่มต้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2546 ในรูปแบบงานวิจัยระยะเวลา 1 ปี โดยการสนับสนุนจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนดังนี้

- บ้านทานตะวัน มูลนิธิเด็ก
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพศูนย์อนามัยที่ 4 จังหวัดราชบุรี
- โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย จังหวัดเลย
- บ้านศรีนครินทร์ มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ

- บ้านเด็กเล็กชุมชนสื่อใหญ่ มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล
- ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงการหนังสือเล่มแรกในประเทศญี่ปุ่น

เมื่อปี พ.ศ. 2543 ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มโครงการทดลองและวิจัยประเมินผลโครงการหนังสือเล่มแรก และเมื่อโครงการนี้ปรากฏเป็นข่าวในสื่อมวลชนก็ได้รับความสนใจจากองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตต่างๆ อย่างรวดเร็ว องค์กรระดับหมู่บ้านและตำบลหลายแห่งติดต่อ Bookstart Support Center เพื่อขอข่าวสารข้อมูลในการดำเนินงานรูปแบบการริเริ่มโครงการหนังสือเล่มแรกในประเทศญี่ปุ่นแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ของแต่ละท้องถิ่น โดยขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้สนใจริเริ่มโครงการในเขตนั้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบและขั้นตอนการดำเนินงานโดยส่วนใหญ่ มีดังนี้

1. ก่อตั้งคณะทำงาน เริ่มจากกลุ่มผู้สนใจ
2. ศึกษาดูงานและปรึกษาหารือกับ Bookstart Support Center
3. กำหนดรูปแบบโครงการ
 - ผู้รับผิดชอบโครงการคือใคร เช่น ห้องสมุด , ศูนย์อนามัย
 - งบประมาณจากไหน เช่น อบต., ห้องสมุด
 - กลุ่มเป้าหมายอายุเท่าใด เช่น เด็กอายุ 3 เดือน
 - ระยะเวลาปฏิบัติงาน เช่น เดือนละครั้ง
 - องค์กรเครือข่าย เช่น ห้องสมุด, ศูนย์อนามัย, อบต. , อาสาสมัคร ฯลฯ
4. กำหนดรูปแบบการดำเนินงานในวันปฏิบัติงาน
5. กำหนดรูปแบบการติดตามประเมินผล

หลักสำคัญ 5 ข้อของ Bookstart Japan

1. Bookstart สนับสนุนให้พ่อแม่ ลูก มีความสุขร่วมกัน
2. Bookstart เป็นโครงการเพื่อเด็กทุกคนในเขตโครงการ
3. Bookstart มอบหนังสือภาพให้แก่เด็กในโครงการ
4. Bookstart เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือในชุมชน
5. Bookstart มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อกิจกรรมทางการเมือง

โครงการ The Jumpstart Model ประเทศสหรัฐอเมริกา

โครงการ Jumpstart Model มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการรู้หนังสือ ภาษา สังคม และความคิดริเริ่มให้กับเด็กปฐมวัย โดยนักศึกษา (College students) ซึ่งเรียกว่า Corps members จะเข้าไปดูแลและสนับสนุนเด็กปฐมวัย (Preschool children) ด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กแบบตัวต่อตัว ตลอดปีการศึกษา

ที่มาของโครงการ Jumpstart Model นั้นเกิดจากการทำงานวิจัยร่วมกันของ 3 หน่วยงาน คือ National Association for the Education of Young Children (NAEYC), Higher/Scope Educational Research Foundation และ Stony Brook Reading and Language Project ผู้พัฒนาวิธีการอ่านผ่านการพูด ซึ่งเรียกว่า Dialogic reading

เป้าหมายเบื้องต้นของโครงการ Jumpstart Model ได้แก่

ความสำเร็จจากโรงเรียน (School Success): การพัฒนาทักษะรู้หนังสือด้วยการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวกับเด็กปฐมวัย (one-to-one relationships) ถือเป็นแกนหลัก (core) ของโครงการ โดยอาศัยการสร้างความพร้อมทางสังคมและอารมณ์ควบคู่กันในหลายๆ โอกาส ทำให้ทราบถึงการดูแลเอาใจใส่เด็กเพื่อเตรียมเด็กไปโรงเรียน และการปลูกฝังการรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การมีส่วนร่วมของครอบครัว (Family Involvement): Jumpstart Model เน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวใน 3 ประเด็น คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง การสื่อสารที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและต่อเนื่อง (ongoing and consistent communication) และการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างโครง Jumpstart กับที่บ้านของเด็ก โครงการ Jumpstart ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กจากที่บ้าน และให้แรงเสริมการเรียนรู้เมื่อเด็กเข้าสู่โครงการ Jumpstart Model

ครูในอนาคต (Future Teachers): การทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาช่วยสร้างครูรุ่นใหม่ (new generations) ที่ไม่ตื่นกับการศึกษาปฐมวัย และเป็นครูที่มีทักษะที่แตกต่าง นอกจากนี้การทำงานเป็นหุ้นส่วนกันกับ Pearson ทำให้เกิด Pearson Teacher Fellowship หรือเพื่อนครูที่จะมีการคัดเลือกนักศึกษาระดับปริญญาตรีมาเป็นครูสอนในศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีรายได้น้อยเป็นเวลา 2 ปี

การนำโมเดลไปใช้

ตลอดระยะเวลา 8 เดือนของแต่ละปีการศึกษา จะมีนักศึกษาที่เป็น Corps member ของโครงการ Jumpstart Model จะใช้เวลาสัปดาห์ละสองครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง ไปอยู่กับเด็กปฐมวัย เพื่อสอนอ่านแบบตัวต่อตัว (One-to-One Reading): เด็กเป็นคนเลือกหนังสือแล้วนำมาอ่านกับ

Corps member ซึ่ง Corps member จะใช้การสอนอ่านผ่านการพูด (Dialogic reading) เป็นแนวทางการสอนอ่านให้เด็ก ซึ่งวิธีนี้จะทำให้เด็กรู้จักหาคำอ่านอย่างเป็นธรรมชาติและเกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น

กิจกรรมวงกลม (Circle Time): กรณีที่กลุ่มเด็กมีจำนวนมาก Corps member จะนำเด็กให้ทำกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ (literacy) ภาษา (language) และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) เช่น การร้องเพลง การเล่นนิ้วมือ และการเล่นเกมเคลื่อนไหวร่างกาย ระหว่างการทำกิจกรรมวงกลมจะทำให้เด็กยินดีและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน Jumpstart

กิจกรรมเสรี (Choice Time): เด็กสามารถเลือกและวางแผนการเล่นเองได้ โดย Corps member จะช่วยเด็กให้ทำตามแผนที่วางไว้และสรุปภาพรวมเมื่อเวลาหมด ระหว่างกิจกรรมเสรีนี้เด็กอาจจะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มขนาดเล็กก็ได้ โดย Corps member เป็นผู้วางแผน และให้โอกาสเด็กปฐมวัยได้ทดลองและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

นอกจากการใช้เวลาระหว่าง Corps member กับเด็กดังกล่าวข้างต้นแล้ว Corps member ยังใช้เวลาอีก 2- 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในชั้นเรียนเพื่อช่วยเหลือเด็กๆ (Classroom Assistance Time: CAT) และช่วยครูประจำชั้น

การปรับปรุงโมเดลให้ดีขึ้น

Jumpstart Model มีการปรับปรุงทุกๆ ปี เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเด็กปฐมวัยได้มากขึ้นเรื่อยๆ สำหรับนวัตกรรมที่นำมาใช้ปรับปรุง Jumpstart Model อาทิเช่น

การให้ผู้สูงอายุเป็น Corps members (Older Adult Corps): ตั้งแต่ปี 2004 (2547) โครงการ Jumpstart Model ได้ให้อเมริกันชนสูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการด้วย ซึ่งในช่วงเวลานำร่องปรากฏว่ามีผู้สูงอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไปเข้าร่วมกับโครงการ

บริการการเรียนรู้ (Service - Learning): โครงการ Jumpstart มีเครือข่ายที่ Corps member สามารถเข้าไปเรียนรู้ได้หลายแห่ง (Sites) ซึ่งไม่ใช่เพียงกิจกรรมเสริมหลักสูตร แต่เป็นหลักสูตรวิชาการที่ Corps member เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย

หลักสูตรนำร่อง (Curriculum Pilot): แม้ว่า Jumpstart Model จะเป็นโครงการที่ถือว่าประสบความสำเร็จ แต่ก็ต้องการการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งขณะนี้ทางโครงการกำลังวิจัยและทดสอบหลักสูตรนำร่องอยู่

โมเดลนำร่อง (Full Classroom Model Pilot): เพื่อที่จะขยายผลการดำเนินการของโครงการ Jumpstart จึงนำโมเดลนี้ไปใช้ทดสอบกับเด็กทุกคนในชั้นเรียน โมเดลนี้จะช่วยปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ (Outcomes) ของเด็กได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราภรณ์ ปรีชาชน (2544) ได้ศึกษาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติและศึกษาพฤติกรรมการอ่านของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติโดยใช้กิจกรรมการอ่านร่วมกัน กิจกรรมสื่อภาษา กิจกรรมการอ่านอิสระ กิจกรรมเกมทางภาษาและกิจกรรมการอ่านข้อความ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามแนวการสอนแบบธรรมชาติมีความสามารถด้านการอ่านสูงกว่าก่อนการทดลอง

ณิชนันท์ ฉายแสง (2551) ได้ศึกษาเรื่องผลของการเตรียมความพร้อมทางภาษาด้านการอ่านภาษาไทยตามแนวการสอนแบบธรรมชาติที่มีต่อความพร้อมทางภาษา สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการเตรียมความพร้อมทางภาษาด้านการอ่านภาษาไทยตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่มีความพร้อมทางภาษาและความสนใจในการอ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ภิญญาตพัชญ์ เพ็ชรรัตน์ (2549) ได้ศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารและครูปฐมวัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมกับการพัฒนาทางภาษาแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ความเข้าใจของผู้บริหารและครูปฐมวัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมกับการพัฒนาทางภาษาแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับต่ำ และครูปฐมวัยส่วนใหญ่มีความเข้าใจมากที่สุดในการส่งเสริมให้ครูจัดสภาพแวดล้อมด้วยสื่อตัวหนังสือซึ่งปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และกระตุ้นความสนใจ การคาดคะเน และมีความหมายต่อตัวเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจและการปฏิบัติของผู้บริหารและครูปฐมวัยเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับการพัฒนาทางภาษาแรกเริ่มในทุกด้านพบว่ามีความสัมพันธ์กันระดับต่ำมากในทิศทางบวก โดยเฉพาะด้านการประเมินพัฒนาการทางภาษาแรกเริ่มด้านการส่งเสริมความเข้าใจของผู้ปกครองในการปฏิบัติที่เหมาะสมกับการพัฒนาทางภาษาแรกเริ่มมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำในทิศทางลบ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้ศึกษาการส่งเสริมนิสัยรักหนังสือในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี โดยกระบวนการดำเนินงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และสังคมไทยที่มีข้อจำกัดเฉพาะแต่ละพื้นที่ แต่ความมุ่งมั่นที่ตั้งใจจริงของผู้รับผิดชอบในทุกๆระดับ ทำให้การดำเนินงานสำเร็จได้อย่างรวดเร็วและงดงาม โดยวัดจาก "ความสุข" ของคนทำงาน ความกระตือรือร้นของ "พ่อแม่" สำคัญยิ่งคือ "เด็ก" ได้รับประโยชน์

โดยตรง ไม่ว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ "พร้อม" หรือเด็กที่อยู่ในสถานะที่ "พร้อม" หากแต่ "หนังสือเล่มแรก" ได้แสดงภาพความสำเร็จที่ชัดเจนคือ เมื่อพ่อแม่/ผู้เลี้ยงดู "อ่านหนังสือ" เด็กทุกคนได้รับความรักความอบอุ่น และการพูดคุยผ่าน "หนังสือเล่มแรก" ด้วย เพราะพ่อแม่/ผู้เลี้ยงดู ทุกคนต่างตระหนักรู้ว่า 1. ชุดหนังสือเล่มแรก (Bookstart) คือกระบวนการสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ลูกมีความสุขร่วมกัน โดยมีหนังสือเป็นสื่อกลาง ไม่มีการเร่งรัดการเรียนรู้ที่สร้างความกดดันให้เกิดขึ้นกับพ่อแม่ลูก 2. ชุดหนังสือเล่มแรก (Bookstart) ที่พ่อแม่ได้รับโดยตรง และมีการแนะนำเป็นรายบุคคล เพื่อสร้างความเข้าใจให้พ่อแม่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของหนังสือภาพกับเด็กเล็ก นำสู่การสนับสนุนและจุดประกายให้พ่อแม่ลูก สร้างความสุขในครอบครัวร่วมกัน โดยมีหนังสือภาพและตุ๊กตาผ้าเป็นสื่อกลาง ด้วยเพราะเด็กทุกคนต้องการอ้อมกอดอันอบอุ่น และการพูดคุยอย่างอ่อนโยนเพื่อพัฒนาการด้านภาษา และด้านจิตใจ เชกเช่นเดียวกับที่อาหารมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางกายของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านอื่นดีตามไปด้วย พัฒนาการด้านร่างกาย : เด็กได้เคลื่อนไหวจากกิจกรรมต่อเนื่องจากการอ่าน พัฒนาการด้านอารมณ์ : เมื่อแม่อ่าน เด็กจะตั้งใจฟัง และยิ้มอย่างมีความสุข และบางครั้งเด็กจะดูหนังสือเอง และร้องเพลงคนเดียว พัฒนาด้านจิตใจ: บ่อยครั้งที่เด็กๆ มีหนังสือเป็นเพื่อน

สุปราณี ประคำผอง (2547) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีนิสัยรักการอ่านโดยผู้ปกครอง เป็นการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองในการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีนิสัยรักการอ่านก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการอ่านผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่ใช้โปรแกรมการส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีนิสัยรักการอ่านมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมเด็กให้มีนิสัยรักการอ่านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เฟนนาศี (Fennacy, 1988) ได้ศึกษาวิธีการสอนและวิธีการเรียนรู้หนังสือในห้องเรียนอนุบาล 2 แบบ คือ ห้องเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบฝึกหัดที่เน้นพยัญชนะ เสียง และคำ กับห้องเรียนที่มีการใช้หลักสูตรตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่ปฏิบัติต่อเด็กเสมือนเด็กเป็นนักอ่าน และนักเขียนผลการวิจัยพบว่า เด็กในห้องเรียนที่สอภาษาแบบธรรมชาติมีความรู้ด้านการอ่านเพิ่มขึ้นเต็มใจที่จะเขียนด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือ

แคสเทิน และ คลาร์ก (Kasten & Clarke, 1989 อ้างถึงใน สุภัทรา คงเรือง, 2539, หน้า 28) ได้ทำการวิจัยความพร้อมทางด้านการอ่านของเด็กปฐมวัยตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ โดยทดลองกับเด็ก 2 กลุ่ม ในระยะเวลา 1 ปี แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติและกลุ่มทดลองได้รับการสอนอ่านร่วมกัน ผลการวิจัย พบว่าเด็กกลุ่มทดลองมีคะแนนการ

ค้นหาความหมายในการอ่านและการสื่อสารทางภาษาในการอ่านหนังสือสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ

มอร์โรว์ (Morrow, 1990) ได้ศึกษาผลการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการอ่านและการเขียนขณะเล่น โดยทดลองกับเด็ก 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 จัดสื่อเสริมการเขียนพร้อมครูคอยแนะนำ กลุ่มที่ 2 จัดสถานที่และสภาพแวดล้อมและสื่อเอื้อต่อการเล่นสมมติพร้อมครูคอยแนะนำ กลุ่มที่ 3 จัดสภาพแวดล้อมเหมือนกลุ่ม 2 แต่ไม่มีครูแนะนำและกลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุมไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า จำนวนเฉลี่ยของเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมและแสดงความสามารถทางการอ่านเขียนในกลุ่มที่ 1, 2 จะสูงกว่ากลุ่มที่ 3, 4 นอกจากนี้พฤติกรรมการอ่านเขียนจะเกิดขึ้นอย่างเต็มใจ และสนใจและมีมากขึ้นในช่วงเล่นอิสระโดยครูคอยจัดเตรียมและชี้แนะ

ไวเฮิสท์ และคนอื่นๆ (Whitehurst and other, 1994) ได้ศึกษาการอ่านหนังสือมีภาพในสถานเลี้ยงเด็กกลางวัน และในสถานอนุเคราะห์เด็กจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยในนิวยอร์ก ผลการศึกษาพบว่า การอ่านหนังสือให้เด็กฟังมีผลทำให้เด็กรู้คำศัพท์มากขึ้นเป็น 2 เท่าโดยกลุ่มที่ผู้ปกครองและครูอ่านหนังสือให้เด็กฟังจะได้ผลดีที่สุด และจากการทดลองยังสรุปได้ว่าการที่ผู้ปกครองและครูอ่านหนังสือให้เด็กฟังจะช่วยส่งเสริมพัฒนาทางภาษาให้กับเด็กก่อนวัยเรียนและจากการที่ผู้ปกครองและครูอ่านหนังสือให้เด็กฟังบ่อยๆ มีผลทำให้เด็กเกิดความสนใจหนังสือมีนิสัยรักการอ่านและสนใจอ่านหนังสืออื่นๆ ด้วย

ซานาคอร์ และวิลซูเซน (Sanacore & Wilsusen, 1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาด้านการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูปฐมวัยสามารถส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยความสำเร็จในด้านการอ่านและการเขียน โดยครูจัดสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางภาษา เช่น กิจกรรมการเล่น บทบาทสมมติ ละคร การอ่านร่วมกัน การอ่านออกเสียง ผลการวิจัยพบว่า การจัดประสบการณ์ทางภาษา ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาที่เหมาะสมกับวัยและเป็นไปตามธรรมชาติการเรียนรู้

บีเวอเลย์ (Beverley, 2005) ได้ศึกษากลยุทธ์การอ่านแบบ Metacognitive ของเด็กก่อนวัยเรียน วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษากลยุทธ์การอ่านแบบ Metacognitive ของเด็กอายุ 4 - 6 ปี จำนวน 5 คน ซึ่งอ่านได้คล่องก่อนที่จะเข้าเรียนอย่างเป็นทางการในชั้นเรียนเกรด 1 ความคล่องในการอ่านของเด็กก่อนวัยเรียนตัดสินจากการรับรู้ความหมายที่ได้จากการอ่าน วิธีการวิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) การเล่นเกมบทบาทสมมติ

(Role playing) การสังเกต (Observations) และการวิเคราะห์ข้อบกพร่องของการอ่านแบบปากเปล่าอย่างไม่เป็นทางการ (Informal miscue analyses of oral reading) บุคลิกลักษณะส่วนตัวของเด็กและสิ่งแวดล้อมในบ้านเป็นองค์ประกอบของการส่งเสริมกลยุทธ์การอ่าน ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์ของผู้ดูแลเด็กอาจมีผลต่อพัฒนาการกลยุทธ์การอ่านแบบ Metacognitive ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเด็กแต่ละคนใช้กลยุทธ์การอ่านแบบ Metacognitive แตกต่างกัน และเด็กแต่ละคนชอบใช้วิธีการอ่านที่ไม่เหมือนกัน ผลการวิจัยสนับสนุนให้ใช้วิธีหลายๆ แบบมาใช้ในการศึกษาการอ่านของเด็ก นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของผู้ดูแลเด็กกับการพัฒนากลยุทธ์การอ่านแบบ Metacognitive

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อเด็กปฐมวัยและสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน สภาพแวดล้อมของเด็ก โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาที่เหมาะสมและเป็นไปตามธรรมชาติการเรียนรู้ ครูและผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านให้กับเด็กปฐมวัยและทำให้เด็กมีความคุ้นเคยกับหนังสือ ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความสนใจหนังสือตั้งแต่วัยเด็กและติดเป็นนิสัยรักการอ่านเมื่อโตขึ้น